

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Európai éghajlati paktum**(feltáró vélemény)**

(2020/C 364/10)

Előadó: **Dimitris DIMITRIADIS**Társelőadó: **Peter SCHMIDT**

Felkérés:	Európai Bizottság, 2020.3.11.
Jogalap:	az Európai Unió működéséről szóló szerződés 304. cikke
Illetékes szekció:	„Mezőgazdaság, vidékfejlesztés és környezetvédelem” szekció
Elfogadás a szekcióülésen:	2020.6.29.
Elfogadás a plenáris ülésen:	2020.7.16.
Plenáris ülés száma:	553.
A szavazás eredménye:	
(mellette/ellene/tartózkodott)	206/4/2

1. Következtetések és ajánlások

1.1. Éghajlatváltozási vészhelyzettel nézünk szembe. A Covid19-világjárvány okozta globális egészségügyi és a küszöbön álló gazdasági válságok idején újra meg kell erősíteni az Unió elköteleződését a fenntartható, reziliens, klímasemleges és erőforrás-hatékony jóléti gazdaságra való átállás iránt. Gyökeres átalakulásra van szükségünk a kultúra, az infrastruktúra, a magatartás, a részvétel és a megélhetési formák terén, amely többféle módon is kihat majd a polgárokra, egyúttal azonban javítja is helyzetüket.

1.2. Az éghajlatváltozás mindannyiunkat fenyeget, azonban a világjárványhoz hasonlóan a leginkább kiszolgáltatott és marginalizált embereket érinti a legsúlyosabban. Létfontosságú, hogy az átállás során senki ne maradjon magára.

1.3. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy a klímasemlegességre való átállás elindításához elengedhetetlen, hogy abban a társadalom minden tagja – vállalatok, munkavállalók, kutatók, fogyasztók, közösségek, valamint a polgárok és szervezeteik – tevékenyen részt vegyen.

1.4. Az EGSZB tehát támogatja azt a felhívást, amely szerint az Európai Uniónak kötelezettséget kell vállalnia arra, hogy 2050-re elérje a karbonsemlegességet, és ennek megfelelően kiigazítsa az üvegházhatásúgáz-kibocsátás csökkentésére vonatkozó 2030-as célértékét. Az ENSZ Környezetvédelmi Programjának (UNEP) a kibocsátási szakadékról szóló 2019. évi jelentése szerint a globális kibocsátást mostantól kezdve évi 7,6 %-kal kell csökkenteni annak érdekében, hogy a globális felmelegedést 1,5 °C-ra korlátozzuk. Ez 2030-ig számítva legalább 68 %-os kibocsátáscsökkentési célt jelent.

1.5. Valamennyi szinten szükség van a részvételen alapuló modellre való átállásra, az éghajlati paktum végrehajtása révén pedig az Európai Bizottságnak fontos lehetősége és kötelezettsége, hogy olyan innovatív megközelítést alakítson ki, amely tükrözi, támogatja és ösztönzi a civil társadalomban, a közösségeken, városokon és régiókon belül már folyamatban lévő fellépéseket.

1.6. Az olyan részvételen alapuló modellek, amelyek túlságosan szűk területre fókuszálnak, vagy korlátozzák a feltárt változtatások mértékét, vagy amelyeket a modellt létrehozó intézmény figyelmen kívül hagyhat, csupán megzavarják és kiábrándítják a résztvevőket.

1.7. Európának (technológiai és társadalmi) innováció révén kell ösztönöznie az éghajlat-politikai fellépést célzó rendszerszintű változást azáltal, hogy az innovációs kínálatot összekapcsolja a keresletoldali szereplőkkel, a problémabirtokosokkal és mindazokkal, akik nagyratörő változtatásokra törekednek. A digitális transzformációt a fenntartható fejlődési célok figyelembevételével kell végrehajtani a kockázatok, köztük a munkavállalók jogaihoz kapcsolódó kockázatok elkerülése érdekében⁽¹⁾. A szociális jogok európai pillérének megvalósítása és az európai zöld megállapodás végrehajtása lehetővé teszi a méltányos átállás biztosítását, amely a minőségi munkahelyek mindenki számára történő biztosításának célkitűzésére összpontosít.

1.8. Az éghajlat-politikai fellépésben szerepet vállaló civil szereplők leggyakrabban a következőket azonosítják átfogó kihívásokként: a finanszírozáshoz való hozzáférés, a szakértelem, a személyzet és az elismerés hiánya, valamint az Unió és a nemzeti kormányok részéről a következetes narratíva hiánya.

1.9. Az éghajlatváltozással kapcsolatos uniós és nemzetközi célkitűzések eléréséhez jelentős pénzügyi forrásokra lesz szükség. Az európai zöld megállapodás költségvetésének (köz- és magánfinanszírozás) és a 750 milliárd EUR összegű helyreállítási alapnak, az európai szemeszter folyamatára fordítandó források elosztását is beleértve, a fenntartható helyreállításra, például az éghajlat-politikai fellépésre kell összpontosítania.

1.10. A Covid19-világjárványt követő, az ENSZ 2030-ig terjedő időszakra vonatkozó fenntartható fejlődési menetrendjéhez és a Párizsi Megállapodáshoz igazodó helyreállítási tervek kialakítása során a finanszírozást valamennyi ágazatban a fenntartható gyakorlatok meglététől kell függővé tenni. A Covid19-világjárványt követő helyreállítási intézkedéseknek nem a korábbi állapotokat kell visszaállítaniuk, hanem inkább előre, valami új és jobb felé kell elmozdulniuk.

1.11. Valamennyi érdekelt félnek kapacitásfejlesztésre és technikai támogatásra van szüksége, hogy képesek legyenek egy még inkább reziliens és fenntartható jövőre áttérni. Az uniós klímafinanszírozási fórum létrehozása elősegítené a finanszírozáshoz való hozzáférést, és megszüntetné az akadályokat.

1.12. Az EGSZB javasolja egy olyan platform létrehozását, amely az európai éghajlati paktum érdekelt feleit tömörítené, és az inkluzivitás és az átláthatóság elvére, valamint az éghajlat-politikai szereplők érdemi részvételére és felelősségvállalására épülne minden szinten.

1.13. Az éghajlati paktumnak arra kell összpontosítania, hogy – felfedezés, kísérletezés és szemléltetés révén – lehetővé tegye az emberek számára a rendszerek megváltoztatását. A többszintű perspektívák, a tervezés, a történetmesélés és a visszatekintő elemzés mind kulcsfontosságú szerepet töltenek majd be. Éghajlatügyi kezdeményezések széles skáláját kell támogatni és előmozdítani.

2. Bevezetés

2.1. Az éghajlatváltozással és a környezetvédelemmel kapcsolatos kihívások leküzdése egyre sürgetőbb feladat, ami a jelenlegi fenntarthatatlan társadalmi-gazdasági megközelítések drasztikus felülvizsgálatát követeli meg. A Covid19-világjárvány rávilágított, hogy életmódunk és rendszereink egyszerű kiigazítása nem lesz elegendő. A termelési módszerekben már a világjárvány előtt is bekövetkeztek a vállalkozásokat, munkavállalókat és a munkaszervezést érintő alapvető változások, és éppen ezért ezek felgyorsíthatók. Az Európai Bizottság elfogadta az európai zöld megállapodást, amely az EU fenntartható, tisztább, biztonságosabb és egészségesebb társadalmi-gazdasági és pénzügyi modelljeire vonatkozó új stratégia.

2.2. A Covid19-válságot követően az éghajlat-politikai fellépést és a fenntarthatósággal kapcsolatos kötelezettségvállalásokat kell a helyreállítási és újjáépítési szakpolitika és a kapcsolódó költségvetések középpontjába helyezni, hogy a továbbiakban az EU ne sodródjon bele egy magas szénkibocsátású jövőbe. A válsághelyzetet követő intézkedéseket úgy kell kialakítani, hogy ellenálló rendszert hozzanak létre, védjék és helyreállítsák a biológiai sokféleséget, kiemelten kezeljék a közegészségügyet, miközben senkit nem hagynak magára és kikövezik az utat a jóléti gazdaság felé. E tekintetben az európai zöld megállapodás nem elhagyható vagy késleltethető, inkább megerősítendő.

2.3. Az európai zöld megállapodás sikere nagyban függ attól, hogy az EU mennyire képes bevonni polgárait. Ezt szem előtt tartva az Európai Bizottság európai éghajlati paktumot dolgoz ki a különböző szereplők összefogása érdekében, ideértve a régiókat, a helyi önkormányzatokat és közösségeket, a civil társadalmat, az iskolákat, a vállalkozásokat és a magánszemélyeket is.

⁽¹⁾ Az ENSZ Fenntartható Fejlődési Megoldásokkal Foglalkozó Hálózata: Six Transformations to achieve the Sustainable Development Goals.

3. A civil társadalom és a polgárok éghajlatvédelemben való bevonásának szükségessége

3.1. Globális éghajlatváltozási vészhelyzettel nézünk szembe. A kormányok mindeddig nem adtak kielégítő választ az éghajlati válságra, és a világ nem halad jó úton a Párizsi Megállapodás és a fenntartható fejlődési célok elérése felé. A fiatal klímaaktivisták és a civil társadalom más szereplői határozottan sokkal ambiciózusabb és sürgős éghajlat-politikai fellépésre szólítottak fel. A 2030-ig tartó időszakra szóló menetrendhez és a Párizsi Megállapodáshoz csatlakozó döntéshozók felelőssége ezeknek a követeléseknek a sürgős kezelése, a határozott és ambiciózus politikai döntések meghozatala, valamint az elmozdulás az inkluzív éghajlat-politikai fellépés olyan új modellje felé, amelyben valamennyi érdekelt fél aktívan részt vesz.

3.2. Az EGSZB tehát támogatja azt a felhívást, amely szerint az Európai Uniónak kötelezettséget kell vállalnia arra, hogy 2050-re elérje a karbonsemlegességet, és ennek megfelelően kiigazítsa az üvegházhatásúgáz-kibocsátás csökkentésére vonatkozó 2030-as célértékét⁽²⁾. Az EGSZB azt reméli, hogy a 2030-ra vonatkozó új kibocsátási célkitűzés széles körű felülvizsgálaton és megfelelő hatásvizsgálaton fog alapulni. Az EGSZB szerint döntő érvek szólnak amellett, hogy 2030-ig legalább 55 %-os csökkentést tüzzenek ki célul annak érdekében, hogy az EU a maga részéről eleget tegyen a kibocsátáscsökkentés globális szükségletének. Például az ENSZ Környezetvédelmi Programjának (UNEP) a kibocsátási szakadékról szóló 2019. évi jelentése⁽³⁾ szerint a Párizsi Megállapodásban meghatározott 1,5 °C-os cél eléréséhez globális szinten még ambiciózusabb 2030-as kibocsátáscsökkentési célkitűzésre van szükség⁽⁴⁾.

3.3. A 2019. évi Eurobarométer-felmérés szerint az uniós polgárok 93 %-a tekint az éghajlatváltozásra súlyos problémaként, míg 79 %-uk nagyon súlyos problémának tekinti azt. A válaszadók túlnyomó többsége fontosnak tartja, hogy nemzeti kormányaik ambiciózus célkitűzéseket határozzanak meg a megújuló energia részarányának növelése (92 %) és az energiahatékonyság növelése (89 %) érdekében.

3.4. Az éghajlati paktum révén az európai polgárok erejére támaszkodva kell megvalósítani az európai zöld megállapodás virágzó, inkluzív és az éghajlatváltozás hatásaival szemben ellenállóképes társadalomról, valamint a 2050-re megvalósuló kibocsátásmentes körforgásos gazdaságról alkotott jövőképét. Az IPCC-jelentés kifejezetten hivatkozik „a társadalom valamennyi vonatkozását érintő gyors, széles körű és példátlan változások” szükségességére. A fokozatos változtatások nem lesznek elegendők. A kizárólag a CO₂-kibocsátás csökkentésére irányuló szűk fókusz helyi szinten kontraproduktív, mivel korlátozza a szerepvállalást és a gondolkodást, valamint jelentősen korlátozza az elképzelt és megvalósított változásokat. Most a gazdasági, szociális és pénzügyi rendszerek alapvető átalakítására van szükség, ami exponenciális változást indít majd el a dekarbonizáció ütemében és megerősíti az éghajlatváltozás hatásaival szembeni ellenálló képességet. Ennek megvalósításához ösztönző, széles körű és változatos narratívák szükségesek, amelyek azt közvetítik, hogy miért kell a világnak megváltoznia.

3.5. A Covid19-világjárvány által okozott jelenlegi globális válság során bebizonyosodott, hogy a kormányok az egzisztenciális fenyegetések mérséklése érdekében képesek drasztikus intézkedéseket hozni, valamint hogy az emberek – legalábbis rövid távon – képesek alkalmazkodni az ilyen intézkedésekkel járó új, korlátozott életmódokhoz. Fontos megjegyezni, hogy a közösségek, vállalatok, szociális partnerek és egyéb nem állami szereplők kulcsfontosságú szerepet játszanak a világjárványra való reagálásban: gyakran a felülről építkező megközelítésnél gyorsabban, hatékonyabban és kreatívabban azonosítják az igényeket, dolgoznak ki és hajtanak végre a körülményeknek megfelelő beavatkozásokat.

3.6. A Covid19-világjárványra való reagálás következő szakaszához érünk, ami óriási lehetőséget és kockázatot is jelent. Az európai gazdaság életben tartása és újraindítása érdekében kidolgozás alatt álló gazdasági intézkedéseket és költségvetési csomagokat a fenntartható beruházásokkal kapcsolatos uniós taxonómiával összhangban kell kidolgozni, és az intézkedéseknek ki kell terjedniük azoknak a közvetlen finanszírozására, akik fenntarthatóan működnek vagy megvan bennük a potenciál a fenntarthatóvá válásra, valamint nyomon követhető kötelezettségeket vállalnak a szükséges változások sürgős azonosítására és végrehajtására.

⁽²⁾ Jytte Guteland, az európai klímarendelettel (COM(2020)0080) foglalkozó európai parlamenti előadó azt javasolja, „hogy az Unió a 2030-as éghajlatvédelmi célkitűzésére vonatkozóan a kibocsátások csökkentését 1990-hez viszonyítva növelje 65 %-ra. Következésképpen az Európai Bizottságnak 2021. június 30-ig értékelnie kell, hogy ennek megfelelően az ezt a megnövelt célt végrehajtó jogszabályt hogyan kellene módosítani.”

⁽³⁾ Emissions Gap Report 2019 (A jelenlegi kibocsátások és a kitűzött kibocsátáscsökkentési célok közötti szakadékról szóló 2019. évi jelentés).

⁽⁴⁾ Az ENSZ Környezetvédelmi Programjának (UNEP) a kibocsátási szakadékról szóló 2019. évi jelentése szerint a globális kibocsátást mostantól kezdve évi 7,6 %-kal kell csökkenteni annak érdekében, hogy a globális felmelegedést 1,5 °C-ra korlátozzuk. Ez 2030-ig számítva legalább 68 %-os kibocsátáscsökkentési célt jelent az EU számára.

3.7. A Covid19 által okozott tragikus zavar – amely a költségvetési szabályok felfüggesztéséhez vezetett – megmutatta, hogy egy eltérő jövőkép is lehetséges akkor, amikor az emberek élete, gazdaságaink és a jelenlegi formájában ismert földi élet túlélése a tét. A társadalmi haladásról alkotott, kizárólag a bruttó hazai termék (GDP) növekedésére való törekvésen alapuló elképzelés figyelmen kívül hagy olyan alapvető elemeket, mint az egyéni és társadalmi jóllét, és nem veszi megfelelően figyelembe a környezeti és szociális megfontolásokat sem. Ezért a GDP-n alapuló gazdaságból tovább kell lépünk a jóléti gazdaság felé ⁽⁵⁾ ⁽⁶⁾.

3.8. Az éghajlat-politikai törekvések fokozásának egyik módja, hogy kedvező környezeteket alakítunk ki, amelyek hatékonyabb cselekvést tesznek lehetővé a nem állami szereplők számára, ideértve a különböző típusú vállalkozásokat, például a kis-, közép- és mikrovállalkozásokat, a befektetőket, a szociális partnereket, a szövetkezeteket, a városokat és a régiókat, a szakszervezeteket, a helyi közösségeket és a polgári csoportosulásokat, a termelőket, az iskolákat, a vallási szervezeteket, az ifjúsági csoportokat és az egyéb nem kormányzati szervezeteket.

3.9. A kedvező környezet kialakításához a konzultációtól és a felülről építkező bevonástól el kell mozdulnunk a közös tervezés, a közös alkotás és a szerepvállalás növelése felé. A szabványos konzultációs modellek ritkán mutatnak túl a társadalom igen szűk, megfelelő forrásokkal rendelkező ágazatain. A gyökeres változásból legtöbbet profitáló és az ahhoz leginkább hozzájáruló magánszemélyek, szervezetek és vállalatok számára biztosítani kell, hogy érdemben részt vehessenek a döntéshozatalban, ha a cél az, hogy időt és energiát fektessenek a folyamatba.

3.10. 2018-ban az EGSZB „a nem állami éghajlat-politikai fellépésekről szóló európai párbeszédet” ⁽⁷⁾ szorgalmazott. A párbeszédnek nem csupán a fellépéseket kell hangsúlyoznia és bemutatnia, hanem a nem állami szereplők igényeire is reagálnia kell. Ez az ilyen szereplők és a különböző kormányzati szintek közötti új partnerségek létrehozásának ösztönzése, az egymástól való tanulás előmozdítása, a képzés és kölcsönös tanácsadás, valamint a finanszírozáshoz való hozzáférés megkönnyítése révén érhető el.

3.11. Az EGSZB állandó párbeszéd kialakítását javasolta ⁽⁸⁾ a polgárokkal, amelyet minden jelentős politikai döntés és minden vonatkozó kezdeményezés előkészítésének kötelező lépésévé kell tenni minden szinten.

3.12. Az Európai Bizottság eddig nem követte ezeket az ajánlásokat ⁽⁹⁾. Az éghajlati paktum lehetőséget biztosít arra, hogy az intézmények – a meglévő konzultációs folyamatokra építve, de azokon túlmenően – szorosan együttműködjenek a civil társadalommal és a polgárok bevonását támogató keret létrehozása érdekében.

4. Tanulás a civil társadalomra és a polgárok bevonására irányuló meglévő gyakorlatokból

4.1. A polgári közgyűlések, párbeszédok és hasonló deliberatív szerepvállalási folyamatok meglévő nemzeti, regionális és önkormányzati szintű példái ⁽¹⁰⁾ bizonyítják, hogy a polgárok képesek és akarnak is felelősséget vállalni az éghajlati válság megoldásaival kapcsolatban. Gyakran előfordul, hogy a részvételen alapuló, szélesebb körű és gondosan körülhatárolt megközelítések jelentős fenntarthatósági előnyöket generálnak anélkül, hogy kifejezetten az éghajlati válságra összpontosítanának. Ezek nemcsak a részvételen alapuló demokrácia iránti erős igény és vágy bizonyítékai, hanem tükrözik a kormányok felkészültségét is az ilyen terek kialakítására és javaslataik politikai nyomon követésére.

4.1.1. 2019-ben 150 véletlenszerűen kiválasztott francia állampolgár kezdett tanácskozni arról, hogy „hogyan tudnánk a társadalmi igazságosság jegyében 2030-ra 40 %-kal csökkenteni az üvegházhatású gázok kibocsátását”. E polgári kongresszus üléseit a francia gazdasági és szociális tanácsnál tartják. A kormány a javaslatok nyilvános elbírálását és ezek végrehajtásáról ideiglenes menetrend közzétételét tervezi ⁽¹¹⁾.

4.1.2. A 2016-ban alapított ír polgári közgyűlés 100 polgárból állt, akiket véletlenszerűen választottak ki annak érdekében, hogy az ír választókat képviseljék. Feladatuk különböző témakörök megvitatása volt, az abortusz alkotmányos tilalmától kezdve egészen addig, hogy Írországot az éghajlatváltozás elleni küzdelem vezető szereplőjévé tegyék. A közgyűlés éghajlatváltozással kapcsolatos ajánlásainak előterjesztésére létrehozott parlamenti bizottság jelentős mértékben formálta Írország 2019 júniusában közzétett, mérföldkövet jelentő éghajlat-politikai cselekvési tervét.

⁽⁵⁾ Az EGSZB véleménye: *A fenntartható gazdaság, amelyre szükségünk van* (HL C 106., 2020.3.31., 1. o.).

⁽⁶⁾ Jóléti közgazdaságtan – a közgazdaságtan egyik ága, amely a gazdaságpolitikákat a közösség jólétére gyakorolt hatásai szempontjából igyekszik értékelni. A 20. században a gazdaságelmélet jól meghatározott ágaként alakult ki.

⁽⁷⁾ Az EGSZB véleménye: *Az éghajlat-politikai fellépések fellendítése nem állami szereplőkkel* (HL C 227., 2018.6.28., 35. o.).

⁽⁸⁾ Az EGSZB véleménye *Az üvegházhatásúgáz-kibocsátás csökkentésére irányuló, hosszú távú uniós stratégiáról* (HL C 282., 2019.8.20., 51. o.).

⁽⁹⁾ Már szerepelt javaslatként az EGSZB *A civil társadalom és a nemzeti szint alatti hatóságok koalíciójának kiépítése a Párizsi Megállapodás kötelezettségvállalásainak teljesítése érdekében* című véleményében (HL C 389., 2016.10.21., 20. o.).

⁽¹⁰⁾ <https://www.thersa.org/discover/publications-and-articles/rsa-blogs/2018/07/our-call-for-action-on-deliberative-democracy>.

⁽¹¹⁾ <https://www.conventioncitoyennepourleclimat.fr/en/>.

4.1.3. Spanyolország két nagyvárosában hoztak létre polgári párbeszédet és helyi fórumokat annak érdekében, hogy előmozdítsák a polgárok és civil szervezetek fokozottabb részvételét a helyi költségvetés egyes részeitől történő döntéshozatalban és a városok jövőjéről folytatott ötlethörzében.

4.1.4. A dán Energiaügyi, Ellátási és Éghajlatügyi Minisztérium Ifjúsági Éghajlatügyi Tanácsának célja új gondolkodásmód bevezetése az éghajlat-változási politikába, valamint hozzájárulást nyújtani a miniszternek a jövőbeli éghajlatvédelmi megoldásokkal kapcsolatban.

4.1.5. A lengyel Gdańsk városa három polgári közgyűlést rendezett a szélsőséges időjárási eseményekhez történő alkalmazkodással, a légszennyezettség csökkentésével, valamint a polgári szerepvállalás erősítésével kapcsolatban.

4.1.6. A fenntartható fejlődésről szóló első finnországi polgári fórum megközelítőleg 500 finn polgár részvételével zajlott le a fenntartható fejlődés értékelése céljából. Az eredményeket a finn kormány és parlament fenntartható fejlődéssel kapcsolatos munkájának elősegítéséhez használják majd fel.

4.1.7. Olaszországban a 25. éghajlat-változási konferenciát (COP 25) követően a francia mintára alapuló polgári közgyűlés létrehozására irányuló jogalkotási javaslatot nyújtottak be a civil társadalom képviselői. Hasonló folyamat indult el az Egyesült Királyságban is, „Az Egyesült Királyság Éghajlatváltozási Tanácsa: út a nulla nettóig” (Climate Assembly UK: the path to net zero) néven.

4.1.8. Az olaszországi Bolognában az önkormányzat a polgárok újbóli bevonására irányuló széleskörű munkája keretében létrehozta a „Polgári Elképzelések Hivatalát”. Ez hat „laboratóriumot” hozott létre, amelyek az Open Space-t és egyéb eszközöket alkalmazva rendszeres tervezési eseményeket bonyolítanak le. Amikor megalapozott projektötletek merülnek fel, az önkormányzat „paktumokat” köt a közösséggel ezek megvalósulása érdekében. Az elmúlt öt évben több mint 500 ilyen „paktumot” fogadtak el, melyek új közterületi padoktól sokkal nagyobb és ambíciózusabb projektekig terjedtek. Emellett a hivatal vált a részvételi költségvetés megszervezésének csatornájává.

4.2. Számos egyéb közösségvezérelt kezdeményezés indít el figyelemre méltóan és ösztönzően eredményes helyi fellépést a fenntarthatóbb jövő biztosítása érdekében. Számos kezdeményezés ösztönzi az embereket a gondolkodásuk, a fellépésük és a világban való létezésük módjának megváltoztatására. Ilyenek például a brüsszeli „fenntartható városrészek”, a Skót Közösségek Éghajlat-politikai Fellépési Hálózatának (Scottish Communities Climate Action Network) több mint 120 közösségi csoportot számláló, alulról építkező hálózata, a portugáliai megújuló energiaügyi szövetkezet (Coopérnico – a renewable energy co-operative, RESCoop) és az átállási mozgalom, amely már több mint 50 országban tesz az ellenálló képesség fokozására irányuló közösségi szintű erőfeszítéseket. Az idén nyáron elinduló „Közösségek a jövőért” cselekvési program segítséget nyújthat a nyilvánosság részvételét elősegítő intézményi környezet biztosításához.

4.3. Szükség van európai szinten a civil társadalom strukturált bevonására, és egyértelmű felhatalmazást kell adni a civil társadalomnak a klímasemlegesség elérését célzó szakpolitikák és stratégiák kidolgozásában, végrehajtásában és nyomon követésében való részvételére.

4.3.1. A fenntartható fejlődési célokkal foglalkozó többszereplős platform fontos szerepet töltött be, azonban a finanszírozása, az értekezletek gyakorisága, a napirend meghatározásával kapcsolatos felelősségvállalás, a szélesebb körű viták és szerepvállalás, valamint a rendszeresebb, átláthatóbb és hozzáférhetőbb nyilvános konzultációk előmozdítására irányuló lehetőségek tekintetében volt még hova fejlődnie.

4.3.2. A körforgásos gazdaság érdekelt feleinek európai platformja, amelyet az EGSZB és az Európai Bizottság közösen vezet, az érdekelt felek széles körének biztosít teret a bevált gyakorlatok és ötletek cseréjéhez, valamint értékes hálózatok létrehozásához. A platform érdekelt feleknek történő átadása jelenti a fő különbséget a fenntartható fejlesztési célokkal foglalkozó többszereplős platformok esetében, ez pedig jó követendő gyakorlat.

4.4. A párizsi célok nem fognak teljesülni anélkül, hogy a szociális partnereket minden szinten intenzíven bevonnánk, különösen azokban az iparágakban és ágazatokban, amelyeket erőteljesen érint a dekarbonizáció és a digitalizáció. A szociális jogok európai pillérének megvalósítása és az európai zöld megállapodás végrehajtása lehetővé teszi a méltányos átállás biztosítását a minőségi munkahelyek mindenki számára történő biztosításának célkitűzésére összpontosítva. A szakszervezetek és munkáltatók által irányított szociális párbeszéd jelenti az éghajlati válsággal kapcsolatos szemléletformálás egyik legjobb helyszínét. Ők a főszereplők, ha az európai zöld megállapodás által hozott, társadalmilag igazságos termelési és kereskedelmi átalakulást kívánunk megvalósítani. E forgatókönyvek a szociális párbeszédrel kapcsolatos európai szintű csúcstalálkozóktól az európai társadalmi integráció gerincét adó, határokon átívelő párbeszédet át az ágazatok és vállalatok által kötött kollektív megállapodásokig terjednek. A munkavállalók bevonása a munkahelyi demokrácia szerves részét képezi, és lehetőséget biztosít a dolgozóknak, hogy aktívan részt vegyenek azokban a munkahelyi döntésekben, amelyek kedvezően járulhatnak hozzá az éghajlat-politikai fellépéshez.

4.5. Az Európai Innovációs és Technológiai Intézet (EIT) éghajlati tudományos és innovációs társulása (Éghajlati TIT) a vállalkozói kísérletek tervezésére, végrehajtására és összekapcsolására, valamint a rendszerszintű változások mozgatórugóira gyakorolt mélyreható demonstrációs hatásokra összpontosít. Az EIT éghajlati tudományos és innovációs társulásának portfóliója olyan kísérletekből áll, amelyek az új gondolkodásmódok kialakítására, az új technológiák, hálózatok és közösségi erők exponenciális hatásainak kiaknázására, valamint a változás üteménél gyorsabb tanulásra való törekvése összpontosítanak⁽¹²⁾.

5. Az üzleti szféra reakcióinak tanulságai

5.1. Innováció alatt olyan új piaci vagy közsférabeli új szolgáltatások és termékek kidolgozására irányuló plusz lépések megtételét értjük, amelyek a múltban megoldatlan szükségleteket vagy problémákat orvosolnak. A technológiai innováció a termék vagy szolgáltatás technológiai aspektusaira összpontosít. A társadalmi innováció olyan új társadalmi gyakorlatokat takar, melyek célja a meglévő megoldásoknál jobban megfelelni a társadalmi igényeknek, például a munkakörülmények, az oktatás, a közösségfejlesztés vagy az egészségügy terén. A digitális technológia fontos szerepet tölt be a társadalmi innovációban az IKT – például az online hálózatok és egyéb digitális eszközök – alkalmazása révén.

5.2. A rendszerszintű innováció folyamatát valamennyi érdekelt fél számára megfizethető módon kell elérhetővé tenni, akiket be kell vonni a fenntarthatóságra való szükséges átalakítást előmozdító megoldások közös tervezésébe. A pénzügyi megvalósíthatóság a társadalmi kohézió és a „mindenkire kiterjedő” megközelítés egyik előfeltétele az európai zöld megállapodás végrehajtásának folyamatában. Emiatt a rendszerszintű változás jó nyilvános jellemzőkkel rendelkező vonatkozásait közforrásokból kell finanszírozni vagy támogatni, ami lehetővé teszi a magánalapok további kiaknázását az éghajlatváltozással kapcsolatos beruházások érdekében.

5.3. Azok a közösségek eredményesek a rendszerszintű innováció megvalósításában, amelyek kiváló munkát végeznek a probléma értelmezése, a megoldások gyűjtése és a megoldások különböző helyek és kontextusok konkrét igényei és erőforrásai szerint történő elosztása terén. Meg kell erősítenünk az ilyen készségekkel rendelkező európai közösségeket és létre kell hoznunk a nem állami szereplők fokozott fellépését segítő releváns környezeteket.

5.4. Sürgető szükség van az olyan innovatív finanszírozási mechanizmusokra, amelyek felismerik a közösségvezérelt rendszerszintű innovációban rejlő lehetőségeket és kihívásokat, és reagálnak azokra. Ezek létrehozásához és fenntartásához rugalmas és alapvető támogatás, induló kockázati tőke a nagyobb projektekhez, valamint professzionális mentorálás és támogatás szükséges. Az éghajlati paktum rendkívül értékes útvonalat alakíthat ki, amelyen keresztül a társadalmi innovátorok visszajelzést adhatnak az őket akadályozó és hátráltató, valamint a sürgősen szükséges átalakulási projekteket gyakran ellehetetlenítő szakpolitikai és gazdasági akadályokkal kapcsolatban.

5.5. A vállalatok válaszai kiemelten fontos referenciát képeznek, amit az alábbi példák szemléltetnek:

- A multinacionális ruhagyártók újrahasznosítási stratégiaként használtruha-értékesítési üzletágakat támogatnak;
- Mentorálás biztosítása az olyan nagy olajtermelők és biztosítótársaságok számára, amelyeknek újra kell gondolniuk tevékenységeiket;

5.6. Példák a pénzügyi ágazat érdemi válaszaira:

- A befektetési alapok azon döntése, hogy nem finanszíroznak olyan projekteket, amelyek nem veszik figyelembe az éghajlati változókat;
- A nyolc központi bank és felügyelők által alapított, a pénzügyi rendszer zöldebbé tételét célzó hálózat (The Network for Greening the Financial System) a zöld finanszírozásért.

⁽¹²⁾ Az EIT éghajlati tudományos és innovációs társulásának „mélyreható demonstrációi” olyan lehetséges gazdasági növekedési (verseny) előnyt képviselnek, amely révén Európa legambiciózusabb „problémamegoldói” megismerhetik a hatáskörükbe tartozó kihívásokat, illetve a „tervezők” feltérképezhetik a rendszert, és összeállíthatják a beavatkozási pontok portfólióját.

6. Információmegosztás és az éghajlat-politikai fellépéssel kapcsolatos köztájékoztatás

6.1. Közvetlen párbeszédet kell kezdeményezni a polgárokkal a fenntarthatóbb társadalmakra és az egészségesebb helyi közösségekre való áttérés fontosságát illető szemléletformálás érdekében. Az ilyen párbeszéd akkor rendelkeznek a legtöbb hozzáadott értékkel, ha azokat helyi, regionális és nemzeti szinten szervezik. Mindazonáltal elengedhetetlen lenne az uniós szintű iránymutatás, koordináció és támogatás is.

6.2. Elsősorban az egyes országokra kell, hogy háruljon a feladat, hogy olyan környezetvédelmi szabályozási rendszert dolgozzanak ki, amely helyi környezetükön és annak szükségletein alapul, és az adott ország fenntartható fejlődéséhez igazodik. A természet jogainak elismerése ennek fontos eleme lenne ⁽¹³⁾.

6.3. Minden uniós szintű beavatkozást a felhasználókkal együtt kell megtervezni, tanulva a más szinteken alkalmazandó, részvételen alapuló megközelítésből, és azt kell modellezni, illetve ösztönözni. Szakértőket és erőforrásokat kell bevonni, hogy támogatni lehessen az innovatív együttműködési terek megtervezését és elősegítését, a lebilincselő történetmesélést és az innovatív technológia alkalmazását. Az éghajlati paktum sikeréhez elengedhetetlen lesz, hogy az érintett közösségek a lehető legjobb történetmesélőkkel váljanak, előmozdítva az általuk szorgalmazott átalakított jövőképet, feltárva a létező vágyakat és igényeket, valamint lehetővé téve, hogy az emberek cselekedjenek.

6.4. Az éghajlat-politikai fellépés ösztönzését és támogatását elősegítő hálózati környezethez a projektekből és megközelítésekéből nyert gyakorlatok és tanulságok cseréjére szolgáló online platform szükséges. Egy ilyen részvételi platform elősegítené az egymástól való tanulást és a kölcsönös tanácsadást a szereplők között azért, hogy segít nekik leküzdeni a szabályozási akadályokat. Online tanfolyamok, webináriumok és munkaértekezletek révén ösztönözheti az oktatást és az innovációt.

6.5. A meglévő fellépések elismerése és hiteles kommunikációja erős ösztönzést jelenthet az éghajlat-politikai fellépéshez. A finanszírozás és egyéb erőforrások, a szakértő támogatás, valamint a munkájukra hatással lévő döntések meghozatalába való érdemi beleszólás lehetősége elősegíti majd a bevált megközelítések szélesebb körű alkalmazását.

6.6. Az éghajlat-politikai fellépés nagyköveteinek feladata lehetne a szereplők közötti együttműködés elősegítése, a stratégiai/tematikai prioritások meghatározása, rendezvények szervezése, valamint új éghajlat-politikai fellépések ösztönzése.

6.7. Az éghajlati paktum ilyen nagykövetei egyfajta kapcsolattartók lehetnének a gazdaság különböző ágazataiban. Az ifjúságért, a helyi közösségekért, valamint a városokért és a régiókért felelős külön nagyköveteket is ki kell nevezni. Az uniós szintű nagykövetek szerepe eltérő lenne a nemzeti/regionális/helyi szintű nagykövetekétől, és biztosítani kellene a különböző szintek közötti koordinációt.

6.8. Az EGSZB és az RB tagjait az általuk képviselt választócsoporthoz uniós szintű nagyköveteivé neveznék ki, a civil társadalom és a helyi és regionális önkormányzatok körében meglévő kiterjedt hálózataikra, valamint a tanácsadó testületek és az Európai Bizottság közötti együttműködés megerősítésére építve.

6.9. A szakszervezetek és az üzleti szervezetek például helyszíni nézőpontot képviselnek, és demokratikusan képviselik a munkavállalókat a különböző ágazatokban. Kulcsfontosságú szerepet játszanak a különböző intézkedések kidolgozása terén a munkavállalók és a vállalkozások szükségleteinek kielégítése érdekében, valamint a kihívások azonosítása terén. A szakszervezetek és az üzleti környezet különböző szintjein tevékenykedő éghajlati nagykövetek támaszkodhatnak a szociális párbeszéd erősségeire, hatékonyan fokozhatják az információmegosztást, valamint ösztönözhetik az éghajlat-politikai fellépést. Az ilyen jellegű munkához a munkahelyi jogok szempontjából kedvező intézményi környezet szükséges.

6.10. A digitális átalakulás megváltoztatja a vállalatok szervezetét és termelési módját, számos kkv pedig súlyos hiányosságokkal küzd a digitalizáció terén. Számos munkavállaló aggódik amiatt, hogy a digitalizáció hogyan hat majd munkájára: fokozódó munkanélküliséghez és egyenlőtlenségekhez vezethet.

⁽¹³⁾ EGSZB-vélemény: A Fenntartható Európa 2030-ra című vitaanyag; EGSZB-vélemény: Éghajlati igazságosság (HL C 81., 2018.3.2., 22. o.).

6.11. Az európai zöld megállapodás keretében „a finanszírozás és a zöld beruházás támogatása és a méltányos átmenet biztosítása” érdekében az Európai Bizottság kidolgozott egy taxonómiát a beruházások nyolc nagy gazdasági csoportjában és 70 tevékenységi ágazatban történő ösztönzésére, ami gyökeresen alakítja majd át azok termelését, valamint munkahelyeik mennyiségét és minőségét. Ebben az európai zöld megállapodásra vonatkozó befektetési terv sarokkövét képező dokumentumban csupán egyetlen hivatkozás található az ILO alapvető normáira.

7. Valódi és virtuális terek létrehozása az éghajlattal kapcsolatos információcseréhez

7.1. Az éghajlati paktumnak arra kell összpontosítania, hogy – felfedezés, kísérletezés és szemléltetés révén – lehetővé tegye az emberek számára a rendszerek megváltoztatását. A civil társadalom és az egyéb nem állami szereplők teljes spektrumát lefedő oktatási és képzési programokra van szükség. Döntő fontosságú, hogy az ismeretek elmélyítése és bővítése, valamint az érdekelt felek problémáival kapcsolatos viták és párbeszéd minőségének javítása révén jobban megértsük és megértessük az éghajlat-változás kihívását.

7.2. A kihívások strukturálásához és kezeléséhez, valamint a fenntarthatósági újítások és átmenetek lehetőségeinek kihasználásához végrehajtásra kész eszközökre lesz szükség. Az Európai Bizottság Horizont 2020 programja számos ilyen eszközt hozott létre és vezetett be. Multidiszciplináris környezetben a megközelítésnek „az eszközök felhasználói eseteken történő alkalmazása általi tanulás” módszerét kell követnie.

7.3. Az éghajlati paktum mobilizálásához kulcsfontosságú lesz az érdekelt felek kezelése, a többszintű perspektíva, a jövőkép-alkotás, a visszatekintő elemzés és a piaci rések kezelése. E struktúra célja, hogy az éghajlatváltozást és az európai zöld megállapodás végrehajtását célzó rendszerszintű újítások módjának meghatározása révén segítse a problémamegoldó folyamatokat.

7.4. Az éghajlati paktum sikerét részben az határozza meg, hogy a vállalkozások mennyire tudnak nyilvános, jótékonyági és magánforrásokból származó támogatási finanszírozást szerezni. Az efféle finanszírozásnak rendelkeznie kell törekvésekkel az éghajlatváltozás által okozott piaci kudarcok kezelésére, hajlandóságot kell mutatnia a forradalmi változások irányát, valamint jelentős méretet kell tudnia elérnie. Az EU többoldalú finanszírozási kerete és az olyan küldetesközpontú európai és nemzetközi állami és magánalapok, amelyek rendszerszintű változást akarnak előidézni az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás és az éghajlatváltozás hatásainak mérséklése terén, innovatív éghajlat-politikai fellépések millióinak kiaknázására használhatók fel. Az átfogó cél, hogy forrásokat, tapasztalatot és felkészültséget teremtsünk kibocsátáscsökkentéssel kapcsolatos érdemi eredményekhez, valamint az éghajlatváltozással szembeni fokozott ellenállóképesség érdekében, ami a változás felgyorsítása és a reménykeltés érdekében megsokszorozható. Az éghajlati paktumnak üdvöznienie kell a nemzeti és nemzetközi pénzügyi ágazat szerepvállalását, a releváns multilaterális és magánalapokat is beleértve. Ezenkívül az adórendszernek tükröznie kell a jóléti gazdaság maximalizálásának és fenntartásának elvét.

7.5. Meg kell fontolni emellett az éghajlatváltozással kapcsolatos információcseréhez létrehozott valódi és virtuális terek beépítését az olyan meglévő civil szövetségekbe, amelyek az európai éghajlati paktum érdekelt feleinek szánt platformon keresztül lépének kapcsolatba egymással.

7.5.1. A munka területén célszerű lenne az Európai Bizottság anyagi támogatását élvező munkaügyi, szervezeti és technológiai változások tervezésével, elemzésével és értelmezésével foglalkozó megfigyelőközpontok létesítése a nyolc taxonómiai csoportot lefedően, a szakszervezetek, munkáltatók és közigazgatások részvételével európai és tagállami szinten.

8. Kapacitásfejlesztés a helyi szintű kezdeményezések elősegítése érdekében

8.1. Az általános keretet egyértelműen meg kell határozni az európai zöld megállapodással való ellentmondások elkerülése érdekében.

8.2. Az éghajlat-politikai fellépésben szerepet vállaló civil társadalmi szereplők által leggyakrabban azonosított átfogó kihívások a következők: a finanszírozáshoz való hozzáférés hiánya, a szakértelem hiánya, a személyzet és az elismerés hiánya⁽¹⁴⁾, valamint az EU és a nemzeti kormányok részéről a következetes narratíva hiánya.

⁽¹⁴⁾ EGSZB-tanulmány.

8.3. Több érdekelt fél szerint az összetett szabályozási és igazgatási környezetek az éghajlat-politikai fellépések útjában álló akadályt jelentenek. A civil társadalmi szervezetek és a közösségvezérelt szervezetek profitálhatnak az őket a szabályozási és igazgatási környezetekben való eligazodásban segítő felkészültségfejlesztési erőfeszítésekből.

8.4. Az anyagi (szakmai segítségnyújtás, felkészültségfejlesztés, finanszírozás stb.) és nem anyagi (elismerés, nagyobb láthatóság stb.) támogatás biztosításának, valamint a konkrét szakpolitikai területekkel és folyamatokkal való kapcsolatok kialakítása és a hálózatépítés megkönnyítésének az európai éghajlati paktum érdekelt felei platformjának alapvető elemeit kell képeznie, melynek célja az éghajlat-politikai fellépés helyi szintű ösztönzése.

8.5. A nem állami szereplők változatos kihívásokkal szembesülhetnek, amikor éghajlatvédelmi kezdeményezéseikhez finanszírozást próbálnak megszerezni. Ide tartoznak a következők: a projektek méretét korlátozó követelmények, a magánbefektetők vonakodása a projektek finanszírozásától, bonyolult eljárások és követelmények a támogatásokhoz való hozzáférés és azok kérelmezése vonatkozásában⁽¹⁵⁾. További akadályt jelent például az éghajlatváltozás elleni küzdelem finanszírozására irányuló lehetőségekkel kapcsolatos tájékoztatatlanság, a finanszírozás biztosításával kapcsolatos elégtelen adminisztratív felkészültség és szaktudás, a költségvetési és szabályozási korlátok, a lehetséges beruházások megtérülésének biztosítása, a politikai akadályok, valamint az uniós és nemzetközi finanszírozásra vonatkozó jogosultsági kritériumoknak történő megfelelés nehézségei⁽¹⁶⁾.

8.6. Az EGSZB egy klímafinanszírozási fórum létrehozását javasolja a fő problémák kezelésére, amely összefogná a legfontosabb érdekelt feleket az akadályok azonosítása, a megoldások kidolgozása és a finanszírozási források jobb elosztására szolgáló leghatékonyabb mechanizmusok meghatározása céljából, a szubszidiaritás elvével összhangban. Folyamatban van egy tanulmány⁽¹⁷⁾ elkészítése egy cselekvési terv előterjesztése és végső soron a nem állami éghajlat-politikai szereplők finanszírozáshoz való jobb hozzáférése érdekében.

9. Az európai éghajlati paktum érdekelt felei platformja felé

9.1. A körforgásos gazdaság érdekelt feleinek európai platformjával kapcsolatos pozitív tapasztalatokra tekintettel az EGSZB az európai éghajlati paktum érdekelt felei platformjának létrehozását javasolja.

9.2. Az inkluzivitásnak és átláthatóságnak, valamint a helyi éghajlat-politikai szereplők tényleges részvételének és felelősségvállalásának kell a platform irányelveinek lennie.

9.3. Az EGSZB a fenntartható, szénsemleges és erőforrás-hatékony gazdaságra való méltányos átállást szorgalmazza, amelynek minden háztartásra, közösségre, régiókra, ágazatra és kisebbségre ki kell terjednie⁽¹⁸⁾. Az európai éghajlati paktum érdekelt felei platformjának magában kell foglalnia a klímasemlegességre való átállást nyomon követő megfigyelőközpontot, melynek feladata az EU éghajlat-politikája nemzeti és regionális szinten történő végrehajtásának megfigyelése, valamint a szakpolitikai döntéshozatalt támogató adatok gyűjtése minden szinten.

9.4. Az EGSZB támogatja, hogy polgári közgyűléseket hozzanak létre a tagállamokban, hogy tájékoztassák, inspirálják és tanácsokkal lássák el az egyes kormányzati szinteket az éghajlat-változási politikákkal kapcsolatban. Az európai éghajlati paktum érdekelt felei platformja előmozdíthatná az eddigi sikeres tapasztalatokat, és iránymutatással és bevált gyakorlatokkal szolgálhatna a hasonló gyűlések megtartásában érdekelt országok, régiók és városok számára.

9.5. Az európai éghajlati paktum érdekelt felei platformjának feladata lehet az EGSZB-vel, az Európai Bizottsággal és az Európa Parlamenttel közösen szervezett és az Európai Bizottság támogatását élvező polgári közgyűlés uniós szintű megrendezése.

9.6. A platform alapvető eleme lenne egy felkészültségfejlesztési és finanszírozási központ, amely iránymutatással, tájékoztatással és oktatással szolgálna az éghajlat-változási politikákról és stratégiákról, valamint megkönnyítené a finanszírozáshoz való hozzáférést a kisebb nagyságrendű projektek számára. A helyi és regionális önkormányzatokkal együttműködve lehetséges lenne egy uniós és több nemzeti központ létrehozása.

⁽¹⁵⁾ Az EGSZB véleménye: A nem állami szereplők éghajlatváltozás elleni küzdelmet célzó finanszírozáshoz való hozzájárulásának megkönnyítése (HL C 110., 2019.3.22., 14. o.).

⁽¹⁶⁾ Rossi, L., Gancheva, M. és O'Brien, S., 2017.

⁽¹⁷⁾ Klímafinanszírozási fórum – módszerek és az első feladatok, a Milieu Consulting SPRL által az EGSZB számára készített tanulmány.

⁽¹⁸⁾ EGSZB-vélemény: Senki se maradjon le a 2030-ig tartó időszakra vonatkozó fenntartható fejlődési menetrend végrehajtása során (HL C 47., 2020.2.11., 30. o.).

9.7. Az európai éghajlati paktum érdekelt feleit tömörítő platform online platformja teret biztosítana az információk és ismeretek megosztásához, elősegítve ezáltal a hálózatépítést és különböző kötelezettségek vállalását.

9.8. Az európai éghajlati paktum érdekelt feleinek platformjához szükség van a különböző szereplők képviselőiből álló koordinációs csoport létrehozására. A koordinációs csoport tagjainak kiválasztásához átlátható és egyértelmű kritériumok szükségesek az inkluzivitás és a reprezentativitás biztosítása érdekében, fenntartva emellett a rendszer hatékony irányítását is. A következő érdekelt feleket kell képviselni: uniós intézmények, civil társadalom (a vállalkozásokat és szakszervezeteket is ideértve), helyi és regionális önkormányzatok, tudományos és pénzügyi közösségek, valamint az ifjúság. A kevesebb erőforrással rendelkező intézmények és ágazatok érdekelt felei számára elegendő erőforrást kell biztosítani a részvételhez és döntéshozói szerepük betöltéséhez.

Kelt Brüsszelben, 2020. július 16-án.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Luca JAHIER
